

BYL JEDEN BAČA; KDYŽ BYL BAČA, MUSEL BÝVAT vysoko v horách na salaši, kde vše řídil. Také někdy ovce pásal. Když ovce pásal, obyčejně si při nich pískal na píšťalu, anebo ležel na zemi, dívaje se po obloze, po horách, na ovce a na zelený pažit.

Jednoho dne, bylo to v jeseni, v tu dobu, „keď idú hady do zeme spať,“ – ležel milý bača na zemi, hlavu maje opřenu o loket, a díval se před sebe po hoře dolů.

Tu najednou se podivil! Veliké množství hadů přilézalo se všech stran ke skále, která bačovi přímo před očima stála; když ke skále přilezli, vzal každý had na jazyk jakousi zelinku, která tam rostla, zelinkou dotknul se skály, ta se otevřela a hadi jeden po druhém ve skále zmizeli.

Bača zdvihl se se země, poručil psovi Dunajovi, aby ovce zavracel, sám pak šel ke skále mysle si: „Musím ja pozriet, jaká to zelinka a kamže tí hadovia lezú.“ – Byla to zelinka – neznal jaká; když ji ale utrlh a skály se jí dotknul, skála i jemu se otevřela. – Vešel dovnitř a octnul se v jeskyni, jejíž stěny třpytily se od zlata i od stříbra. A prostřed jeskyně stál zlatý stůl, na stole v kotouček svinut ležel velikánský starý had. – Spal. – Okolo stolu leželi sami hadové. Všickni spali, ani se nehnuli, když bača vešel.

Bačovi se jeskyně líbila, dokud si ji několikráte neobešel, pak mu ale začala býti dlouhá chvíle, vzpomněl na ovce a chtěl jíti zpátky mysle si: „Viděl som, čo som chcel, idem nazpak.“ – Bylo snadno říci „idem“, ale kudy ven? Skála se za bačou zavřela, když do jeskyně vešel, co by ale dělati měl, co říci, aby se mu skála otevřela, to bača nevěděl, a protož musel v jeskyni zůstat.

„Eh, keď němuožem von, budem spať,“ řekl si konečně, zaobalil se do huně, lehl na zem a usnul. – Nezdálo se mu, že

dlouho spí, když ho jakýsi šust a šum probudil. Dívá se kolem sebe, myslí, že spí v kolibě¹; tu vidí nad sebou, kolem sebe třpytící se stěny, zlatý stůl, na stole starého hada, kolem stolu množství hadů, kteří zlatý stůl lízají, ptajíce se přes chvíli: „Už čas?“

Starý had je nechává mluvit, až pak konečně zdvihne pomalu hlavu řka: „Už čas!“

Jak to vyřknul, natáhl se od hlavy do chvostu jako prut, slezl se stolu na zem a ubíral se ke vchodu jeskyně. Hadi všickni lezli za ním.

Bača se pořádně protáhl, zívnuł si, vstal a šel za hady mysle si: „Kadě oni puojdu, puojdēm i ja.“ – Snadno říci „puojdēm i ja“ – jen jak?

Starý had dotknul se skály, ta se otevřela a hadi jeden za druhým vyšli ven. Když byl i poslední had venku, chtěl bača také ven, ale skála se mu před samičkým nosem zavřela a starý had naň hvízdajícím hlasem zasyčel: „Eh ty človečku, musíš zostať tu!“

„Eh čo by som tu robil? – Gazdoustvo němátě a spať navěky něbudēm. Pustťe mňa von, mám ouce na salaši a doma zlu ženu; budě ma hrešit, kebych včas nepřihnal,“ – pravil.

„Ty skorej odtiaľ něpuojděš, dokiaľ něsložíš trojnásobnú přísahu, že něbuděš vraveť², kdě si bol a jak si sa k nám dostal,“ zahvízdl had.

Co měl bača dělati, rád se trojnásobnou přísahou zavázal, že nic nepoví, jen aby přišel ven.

„Něbuděš-li přísahu držat, veru sa ti zle povodí,“ hrozil had bačovi, když ho ven poušťel.

Jaká to změna venku; bačovi začaly se od leku nohy třásti, když viděl, kterak se čas změnil, že místo jeseni panuje jaro.

„Beda mně!“ naříkal, „ja člověk sprostáček, čo som to urobil! – Vedľ som ja zimu prespal vo skale! Jaj ouce moje, kdě vás najdēm! Jaj, žena moja čo budě vraveť!“ – takto

¹ Koliba, pastýřské obydlí na salaši. ² Povídati.

smutně nařikaje, krácel ke kolibě. U koliby viděl ženu, že tam cosi dělá. Nejsa ještě na její výčitky připraven, schoval se do košiaru³. Když v tom košiaru seděl, viděl, že tu odkudsi k ženě přistoupil pěkný člověk jakýs, a slyšel, jak se jí ptá, kde má muže?

Bačová se dala do pláče a vypravovala tomu člověku, kterak v jeseni jednoho dne bača s ovce⁴mi odešel do hory a víc že nepřišel. Pes Dunaj že ovce přivedl, bači ale – že od té doby není. – „Snáď že ho vlci zožrali, lebo ho bosorky⁴ na kusy po hore rozvláčily,“ doložila bačová. – „Ej něplač, žena moja,“ volal na ni bača z košiaru, „veď som ja živý! Nězožrali ma vlci, ani ma bosorky po hore něrozvláčily, ale som ja zimu v košiaru prespal!“ – To se ale s dobrou bača potázal.

Jak bačová slova jeho zaslechla, nechala pláče a začala ho nečistě hřešiti. „Bodaj ti sto hromovitých bohou do duše udrelo, ty pochabo, ty pluhu! Si ty statočný chlap? – Či si ty bača! Poručí ouce do vuole božej, lahně do košiaru a spí jako had v zime! Či to kdo slýchal?“

Bača dával ženě v duchu za pravdu, že ale pravdu pověditi nesměl, mlčel, ani nedutal. Ten pěkný člověk povídal ale jeho ženě, aby se upokojila, že její muž nespál v košiaru, že byl někde jinde, a když mu bača poví, nač se ho tázati bude, že mu dá mnoho peněz. Bačová se ještě více jedovala, že ji muž obelhal, a chtěla dokonce věděti, kde byl. Kdo ví, co by se bylo dělo, ale pěkný pán jí slíbil peníze, aby jen mlčela, a domluvil jí, aby šla domů, sám pak si vzal baču na starost.

Když bačová odešla, vzal pěkný pán na se svoji přirozenou postavu, a tu viděl bača před sebou černoknižníka z hor. – Poznal ho hned, protože má černoknižník v čele třetí oko. – Černoknižník je člověk velice mocný, on se umí spraviti na jakoukoli postavu, a kdo by se mu chtěl protiviti, toho hned

³ Proutěným plotem ohražené místo, kam se ovce na noc a před dojením zavírají.

⁴ Bosorky, čarodějnice, divé lesní ženky, které, když mužský do jejich kola se dostane, na kusy ho roztrhají.

udělá třebaš beranem. – Bača se černoknižníka velice ulekl, měl ještě před ním větší strach než před ženou.

Černoknižník ptal se ho, kde byl, co viděl? – Bača se přenáramně ulekl té otázky. Co měl říci? – Báł se starého hada a zrušení přísahy, a černoknižníka trojokého se také báł. – Když se ho ale černoknižník po druhé – po třetí – a již hrozným hlasem ptal, kde byl a co viděl, když jeho postava před ním – jak se mu zdálo – rostla, tu zapomněł bača na přísahu. Přiznal se, kde byl, i co ve skále viděl a jak se tam dostal.

„No dobre,“ řekl černokněžník, „tedy pod' so mnou, ukáž mi tú skalu i tú zelinku.“ – Bača musel jíti.

Když přišli ke skále, utrhł bača zelinku, položil na skálu a skála se otevřela. – Černoknižník ale nechtěl, aby tam bača vešel, aniž on dále šel, vytáhl jen jakousi knihu a začal z ní říkati. Bača strachem bledl.

Tu se najednou země zatřásla, ze skály ozývalo se syčení, hvízdání a ven vylezl ukrutný šarkan⁵, na nějž se byl starý had přetvořil. Z tlamy mu šlehal oheň, hlava byla hrozi-tánská, chvostem tloukl nalevo napravo, a který strom zasáhl, ten přerazil.

„Hod' mu tú ohláuku na hrdlo!“ rozkázal černoknižník, podávaje bačovi jakousi pásku, přitom ale oči s knihy nespouštěł. – Bača vzal pásku, ale báł se k šarkanu přistoupiti; teprv když mu to černoknižník po druhé i po třetí rozkázal, byl volen uposlechnout. Avšak běda bačovi! – Jak mu ohláuku na krk hoditi chtěl, šarkan se po něm zatočil, a než se bača čeho nadál, seděl šarkanu na hřbetu a ten zdvihł se s ním ponad hory (lesy). V tom okamžení udělala se čirá tma, jen oheň, co šarkan z tlamy a očí vyšlehoval, svítil jim na cestu. Země se otrásala, kamení sypalo se s vrchů dolů. Zlostně mrskal si šarkan boky, který buček, kterou jedlinu zasáhl, zlomil jako proutek, a vody tolik na zem chrlil, že

⁵ Šarkana představuje si lid jako nějakého hada okřídleného (draka). Povídají, že musí sedm let růst, než mu křídla začínají narůstati.

tekla po vrchách dolů jako Váh. – Hrůza hrůzoucí to byla. Bača byl polomrtev.

Pomalů se přece hněv šarkanův mírnil, nemrskal více chvostem, přestal vodu pouštět, z tlamy nešlehal mu oheň. – Bača přicházel k sobě, myslil, že se šarkan spustí dolů. Ale na tom nebylo dosti, šarkan jako by ho chtěl více vytestati. Pomalu, pomalinku zdvihal se výš a výše nad hory, vždy výše, až se zdály bačovi vysokánské vrchy a hole⁶ jen co mraveneční hromádky; a ještě výše vystupoval šarkan, a když neviděl bača nic než slunce, hvězdy a mraky, zůstal s ním šarkan v povětří viset.

„Jaj bože, čože si počněm? Tu visím v povetrí; skočím-li dolu, zabijem sa, a do něbalietat němuožem!“ tak si naříkal bača a dal se do hořkého pláče. – Šarkan nic. – „Šarkaně, veľkomožný paně šarkaně, zmilujtě sa,“ prosil šarkana po chvíli, „slettěže zase dolu, prisámbohu⁷ vás do svojej smrti nepřohněvám.“ – Kámen by se byl slitoval nad ubohým bačou! Šarkan funěl a frkal, a neřekl ani my tyvy, ani se nehnul. – Tu najednou se donáší k uším bačovým hlas skřivánka. Bača se zaradoval. Blíže a blíže přiletoval k němu skřivánek; když se již nad ním vznášel, prosil ho bača: „Škovránku, ptáčku Bohu milý, prosím ťa, doletže ty k Otcu něbeskému a vypovedz mu moju biedu. Povedz mu, že ho pozdravujem, že volám o božiu pomoc!“

Skřivánek odletěl k Otcu nebeskému a vyřídil bačovu prosbu. I slitoval se Otec nebeský nad bačou, napsal cosi zlatým písmem na blánku březového listu, dal listek skřivánkovi do zobáčku, nařídív mu, aby ho spustil šarkanu na hlavu.

Skřivánek letěl do povětří, a sletěv nad šarkanovu hlavu, pustil na ni březový, zlatem popsany listek; v tom okamžení spustil se šarkan s bačou na zem.

Když se bača vzpamatoval, viděl, že stojí u své koliby na salaši, viděl, jak pes Dunaj zavracuje ovce, – viděl na vrbě zvonec a pohádce je konec.

⁶ Alpy. ⁷ Zkrác. přísahám.

BYL JEDEN MALÝ CHLAPEC SIROTA A TEN ŠEL K JEDNOMU sedlákovu, co měl jen jednoho koně, sloužiti za koniara. Sedlák ho přijmul a dal mu toho koně pást, přikázal mu ale, když ho na pašu vedl, aby naň dobrý pozor dával, by mu ho vlk nesežral. Chlapec když na louku přišel, dal si koně do pútka, uvázal si ho k noze, potom zavolal do lesa: „Vlčku, vlčku, prosím ťa, nežjedz mi mojho koníčka!“ – a když tak zavolal, lehl na břicho a usnul. – V noci přišel vlk a koníčka celého snědl. Když se chlapec probudil a poutko prázdné viděl, dal se do pláče a plačící šel domů.

„Kděže ti kuonň?“ ptal se ho sedlák.

„Jaj, beda mně, prišol vlček a všetkého mi zjedol!“ – naříkal chlapec.

„No dobre, keď zjedol vlček koníčka, nach zje i těba!“ – řekl sedlák. – Bylť on člověk zlý a skúpý.

Večer dovedl chlapce na louku, přibil ho klincemi¹ na čtyry koly a šel domů. – Chlapec žalostně plakal a volal k Bohu o pomoc. Tu, když kohout půlnoc spieval, šli okolo té louky zbojníci. – Chlapec, jak slyšel lidské hlasy, začal volati: „Kdo stě z Boha, uretujťe krestřanskú dušu!“ – a zbojníci slyšice to žalostné volání, šli k němu a s kolů ho vzali.

„Nu, a čože s ním urobíme?“ pтали se potom jeden druhého.

„Nu čože, nach nám opeká pečeně a prikladá na oheň!“ – řekl vůdce. Vzali ho s sebou do hory.

Dlouho byl u nich, měl se dobře, a že jich poslouchal a věrně jim sloužil, měli ho rádi. Jednou usmyslili si do jiné hory jíti na zboj, chlapce ale s sebou vzíti nechtěli. Že se však báli, aby jich nesledoval, kdyby na svobodě zůstal, zabednili ho do sudu. Dali mu tam na mnoho dní potravu i pití, dali mu i peněz plné kapsy, do sudu udělali velikou díru, aby se

¹ Hřebami.

nezadusil, potom sud i s chlapcem vyzdvihli na silný, rozsochatý strom a odešli pryč. Chlapec měl sice jídla i pití dost a dost, ale přece mu bylo ouzko, když pomyslil, že je zabedněn v sudu a že tam bude muset snad zahynout, jestli nikdo lesem nepůjde, kdo by ho vysvobodil. Tu když chlapec v sudu smutně o tom přemejšlí, jde lesem vlk, zavoní pečínku a přišourá se ke stromu; přijda ke stromu, vyleze nahoru k sudu, čenichá okolo otvoru, a když se tam hlavou dostati nemohl, strčil tam chvost². „Aha,“ myslil si chlapec, „viem ja, čože to je!“ – a rychle oběma rukama chvostu se chopil. Vlk, jak ucítil, že ho něco za chvost drží, skočil se stromu dolů, a že ho chlapec nepustil, strhl sud s sebou. Sud se rozbil, polekaný vlk utekl a chlapec byl na svobodě; měl peněz plné kapsy a ještě i jídla a pití dost.

„Ej včulej³ som dost mocný a bohatý, včulej něbuděm slúžiť za koniara!“ zavejskl si, potom odešel z lesa do jedné dědiny a stal se z něho dobrý gazda⁴.

² Ohon. ³ Včul, šul, šulka, včil, nyní. ⁴ Hospodář.